

Tekst toespraak prof. Frans van der Wel, bijeenkomst Het jaar 2013 verslagen, 4 december 2014

Geachte dames en heren,

Ik heet u allen van harte welkom op deze bijeenkomst ter gelegenheid van de overhandiging van het eerste exemplaar van Het Jaar 2013verslagen. In het bijzonder geldt dit welkom mevrouw van Vroonhoven, voorzitter van de Autoriteit Financiële Markten, aan wie ik straks het eerste exemplaar mag overhandigen.

Jaarverslaggeving en controle daarvan staan in grote belangstelling; er is ook veel kritiek op. Vorige week werden de prijzen uitgereikt voor het beste jaarverslag in Nederland door de jury voor de Sijthoffprijs. Voor de categorie AEX fondsen vond geen prijsuitreiking plaats en zelfs geen nominatie. Dat verminderde de feest vreugde overigens niet voor de AMX-fondsen en de niet genoteerde ondernemingen waar deze prijsuitreiking wel plaatsvond.

Maar er zijn die avond toch wel kritische noten gekraakt ten aanzien van onder andere:

Het gebruik van standaardteksten of heel vlakke teksten; deze bieden vaak geen goede omschrijving van de concrete issues die spelen. Bij de AEX fondsen ontbreekt veelal een goede beschrijving van de strategie in combinatie met een uiteenzetting van de risico's en opportuniteiten die zich voordoen. SWOT analyses ontbreken vaak. Dat geldt ook voor de inhoudelijke toelichting op de resultaten. Men komt vaak niet verder dan verklaringen dat de omzet met x procent gestegen is, de kosten met y procent gestegen als gevolg waarvan de winst met z procent toenam. Maar dat is geen analyse.

Ook ontbreekt dikwijls een verklaring voor het voortijdige vertrek van bestuurders, zowel vanuit het bestuur als vanuit de raad van Commissarissen. Terwijl hier toch heel belangwekkende redenen aan ten grondslag kunnen liggen.

Een geheel andere kwestie betreft de risicoanalyse en de beheersmaatregelen die zijn getroffen om die risico's te adresseren. De Raad van Commissarissen zwijgt erover, hoewel zij in het kader van haar toezicht toch een belangrijke rol heeft te vervullen. In het bijzonder geldt dat ook voor de opmerkingen van de externe accountant waarover toch het audit committee wat zou kunnen vinden. Dit gaat in de toekomst overigens temeer prangen door de EU verordening op het functioneren van de externe accountant bij Organisatie van openbaar belang. In deze verordening die door haar rechtstreekse werking half 2016 ook in Nederland van kracht wordt, wordt een uitgebreide rapportage van de accountant aan het audit committee vereist. Maar het audit committee zou daar vervolgens niets over behoeven te melden in het verslag van de RvC? Vreemd; ik meen dat met een eenvoudige bepaling in de Corporate Governance Code de Raad van Commissarissen kan worden gestimuleerd blijf te geven van haar betrokkenheid bij de interne beheersing. Met name zou zij daarbij verslag kunnen doen van de visie van de Raad op de bevindingen van de externe accountant, temeer nu de relatie met de externe accountant steeds meer en straks ook wettelijk in de handen van de RvC komt te liggen.

Is het enkel kommer en kwel in de jaarverslaggeving? Nee, dat is niet het geval. De jaarverslaggeving is er door de komst van IFRS met sprongen op vooruit gegaan. Maar in een volatiele economische wereld is er behoefte aan een samenhangende visie op strategie, op opportuniteiten en risico's, mede in het kader van het huidige en toekomstige verdienmodel van de onderneming en de continuïteit die daarvan afhankelijk is. Als daarover door het bestuur goed wordt gerapporteerd, en door de Raad van Commissarissen over het toezicht daarop kritisch en inhoudelijk commentaar wordt geleverd, de accountant over zijn key audit matters rapporteert en de Raad van Commissarissen ook hierop zijn visie geeft, kunnen we de volgende stap zetten in de verslaggeving. Het kan en moet beter.

Deze oproep wordt door meerderen gedaan. Ook uit het onderzoek van de Universiteit Leiden komt een dergelijk beeld naar voren. En ook de AFM is kritisch in haar rapportages over de kwaliteit van de verslaggeving. Ik reken op nog wat kritische tonen van mevrouw van Vroonhoven later in het programma. Beleggingsanalisten en vertegenwoordigers van beleggers vragen om betere informatie.

Ik bepleit om daarover trouwens niet te veel regelgeving te creëren. Sterker nog, het zou goed zijn als het detailniveau van de toelichtingen, maar dus ook van de regels daarvoor wat zou worden beperkt. Wat te denken van een beloningsparagraaf in het jaarverslag van Unilever van 25 pagina's?

In het kader van goede verslaggeving is het uiterst nuttig dat voortdurend onderzoek wordt gedaan naar de kwaliteit daarvan. In dat verband wil ik de collega's die dit jaar een bijdrage hebben geleverd aan het Jaar 2013 verslagen bijzonder hartelijk danken. Velen van hen doen dit al meerdere jaren achtereen. De redactie is hen daarvoor veel dank verschuldigd. Voor een drietal artikelen wordt zo een presentatie gegeven door de auteurs. Alvorens wij hiernaar gaan luisteren zal ik kort iets vertellen over de artikelen die hier niet worden besproken.

Voor u ligt de negentiende editie van "Het Jaar Verslagen". In deze uitgave over het verslagjaar 2013 is een zestal onderwerpen opgenomen. In elk van deze artikelen is een overzicht opgenomen van de regelgeving omtrent het betreffende verslaggevingsonderwerp. Vervolgens wordt verslag gedaan naar de praktijk van de verslaggeving over hetzelfde onderwerp, waarbij kritische kanttekeningen worden gemaakt maar ook voorbeelden van good practice worden gegeven. In een aantal gevallen worden ook aanbevelingen gedaan met het oog op de verbetering van de praktijk.

De gekozen onderwerpen zijn relevant. Voor een deel komt dat omdat deze artikelen verslaggevingsonderwerpen behandelen die in het onderhavige verslagjaar aan vernieuwing onderhevig zijn geweest. Dit geldt met name voor de behandeling van pensioenen onder IFRS 19 Revised en de toepassing van de nieuwe standaard IFRS 13 over Fair Value.

In afzonderlijke artikelen wordt ter zake van dit onderwerp aandacht besteed aan de financiële sector en aan de non financials; ook de verslaggeving naar aanleiding van de Wet Normering Topinkomens is nieuw.

Maar ook de maatschappelijke relevantie van een aantal onderwerpen is hoog. Dit geldt wederom voor de onderwerpen pensioenen en topinkomens.

Voor een aantal onderwerpen is in deze editie een inventarisatie opgenomen van het kwaliteitsniveau van de verslaggeving. Dit geldt met name voor de artikelen over kritische grondslagen en schattingsonzekerheden en het artikel over de risicoverslaggeving. Beide artikelen laten zien dat er nog veel te winnen valt aan kwaliteit in de verslaggeving.

De afzonderlijke artikelen

Het eerste artikel in deze editie is van de hand van Backhuijs en Roelofsen. “Kritische grondslagen en schattingsonzekerheden in de jaarrekening” betreft de toepassing van IAS 1. Hun empirische onderzoek betreft een honderdtal ondernemingen, waarvan 25 AEX, 25 AMX en 50 FTSE 100. De auteurs hebben in vrijwel alle jaarrekeningen een paragraaf aangetroffen waarin meer in detail wordt ingegaan op een aantal van deze kritische grondslagen en schattingsonzekerheden. Echter, een samenvattend overzicht, alsmede een kwantitatieve toelichting op de schattingsonzekerheden ontbreken veelal. Pensioenen, voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en latente belastingen zijn veel behandelde onderwerpen. De auteurs merken op dat de omvang van de betreffende paragraaf niet alleen verband lijkt te houden met de complexiteit van de onderneming maar ook met de bereidheid om informatie te geven. Verschillende bedrijfstakken laten voorts verschillen zien in de frequentie van onderwerpen waar een kritische grondslag of een schattingsonzekerheid aan de orde is. Ten aanzien van de AEX ondernemingen constateren de auteurs dat deze in 2013 in verhouding tot een vergelijkbaar onderzoek over 2007 in een aantal gevallen meer twijfel, maar in een aantal andere gevallen ook meer zekerheid laten doorklinken en relatief minder heden en emotie.

De tweede bijdrage is die van Arnold, Van Santen en Ossenblok inzake “De wijziging van IFRS inzake pensioenen en de invloed daarvan op de jaarrekening”. Dit artikel is een vervolg op het artikel in “Het Jaar Verslagen 2011” waarin de auteurs Arnold en Van Santen enige vooruitzichten schetsten ten aanzien van de mogelijke gevolgen van IFRS 19 R op de verslaggeving. In het onderhavige artikel maken zij melding van de werkelijke gevolgen en zetten die af tegen de eerder verwachte gevolgen. De auteurs concluderen onder meer dat de afschaffing van de corridor methode voor het jaar 2012 tot aanzienlijke negatieve gevolgen heeft geleid voor het eigen vermogen, conform eerdere verwachtingen. Echter de omvang van het effect is groter dan verwacht. De oorzaak daarvan is met name gelegen in dalende rentes, langere levensverwachtingen en slechte beleggingsresultaten. Ook het effect op het resultaat is groter dan verwacht, vooral als gevolg van de dalende rentes.

Ook een aantal toelichtingseisen is gewijzigd. Bijvoorbeeld door de toelichting op de rentegevoeligheid. Daardoor kon onder meer worden bepaald, en dat voor het eerst, dat een verlaging van de disconteringsvoet met 1 % in de jaarrekeningen van Eurostoxx- en AEX ondernemingen zou hebben geleid tot een stijging van de pensioenverplichtingen met 71, respectievelijk 30 miljard euro. Opmerkelijk is dat de auteurs constateren dat in geen van de onderzochte jaarrekeningen expliciet kon worden vastgesteld dat als gevolg van IAS 19 R de classificatie van de bedrijfstakpensioenregeling is gewijzigd. Dit valt op omdat dit mogelijk wel een verwacht effect was van de introductie van IAS 19 R.

Korf en Van der Lof hebben onderzoek gedaan naar “Fair value waardering bij banken”. Deze auteurs hebben onderzoek gedaan naar de toepassing van fair value bij banken. Zij hebben zich daarbij vanzelfsprekend gericht op de financiële instrumenten. De auteurs geven een overzicht van de betekenis van fair value voor de verslaggeving van banken, mede in relatie tot de bancaire activiteiten. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de voornaamste wijzigingen als gevolg van de introductie van IFRS 13.

Voorts wordt verslag gedaan van een empirisch onderzoek van de auteurs naar de gevolgen van IFRS voor de verslaggeving van een 16-tal banken die behoren tot de grootste in deze categorie, gevestigd in de Europese Unie. Daarbij is ermee rekening gehouden dat het voor het doel van “het Jaar Verslagen” nuttig is om in de selectie ook de drie grootste Nederlandse banken te betrekken. Uit het onderzoek blijkt dat IFRS 13 door de onderzochte banken op juiste wijze in de verslaggeving over 2013 is verwerkt. De auteurs concluderen dat voor derivaten meer consistentie is bereikt is de waardering van het kredietrisico. De toelichtingen verschaffen meer informatie over de wijze waarop de fair value is bepaald dan tevoren. Wel worden enige opvallende verschillen aangetroffen in de wijze van toelichten en in de toegepaste waardering. Zo verschilt de mate van detail in de toelichting op de waarderingsgrondslagen aanzienlijk. Ook doet een wat variabele indeling van posten in de fair value hiërarchie vermoeden dat de onderscheiden banken verschillende input-parameters gebruiken voor de toegepaste waarderingsmodellen.

Tenslotte

Mevrouw van Vroonhoven: De financiële verslaggeving zit de AFM om zo te zeggen in het bloed door de bijzondere functie die deze vervult op de kapitaalmarkt. Ik gaf al even aan dat de AFM zich jaar op jaar kritisch uit over de verslaggeving. Wij, dat wil zeggen de NBA en de AFM hebben een gemeenschappelijk doel, te weten verbetering van de verslaggeving. Het is mij juist ook om deze reden een groot genoegen om u mede namens de redactie het eerste exemplaar van het Jaar Verslagen 2013 aan te bieden.